

**ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРОБЛЕМИ
НОРМАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ**

Ігор ПИРОГА

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
конституційного права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Максим ПИРОГА

*слідчий слідчого відділення відділу поліції №1 Ужгородського
районного управління поліції Головного управління
Національної поліції в Закарпатській області
м. Ужгород, Україна*

Електронна демократія виступає важливою складовою сучасного демократичного суспільства, адже цифрові технології суттєво змінюють спосіб взаємодії громадян із державою, органів влади між собою та з громадськими інституціями. В умовах швидкої цифровізації всіх сфер економічного та соціального життя, механізми електронної участі стають не лише бажаними, а й необхідними для забезпечення ефективного народовладдя, прозорості публічної влади та відкритості політичних процесів.

У міжнародному вимірі електронна демократія визначається як використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у політичних процесах, на рівні місцевих громад, регіонів та держав для забезпечення більш активної участі громадян у прийнятті рішень, розвитку демократичних інститутів та поширення демократичних цінностей¹. Це означає, що електронна демократія не обмежується технічними платформами для голосування чи петицій, а є комплексним соціально-політичним явищем, що охоплює всі сфери політичної, адміністративної та правової діяльності.

Конституційною основою розвитку електронної демократії в Україні є Конституція України, відповідно до якої народ є єдиним джерелом влади та має право безпосередньо брати участь у формуванні і здійсненні державної політики². Реалізація цього принципу через

¹ Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). Council of Europe, 2009. URL: <https://search.coe.int>

² Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

цифрові механізми відкриває громадянам нові можливості для участі в обговоренні законопроектів, громадських слуханнях, електронних петиціях, референдумах та інших формах цифрової взаємодії з органами влади.

Наразі у законодавстві України відсутнє чітке визначення поняття «електронна демократія». Частково її елементи регулюються нормативними актами, зокрема: Закон України «Про інформацію»³, Закон України «Про доступ до публічної інформації»⁴, Закон України «Про звернення громадян»⁵, Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»⁶ та Закон України «Про всеукраїнський референдум»⁷. Проте комплексного законодавчого підходу до визначення цього інституту досі не сформовано, що обмежує ефективне використання цифрових платформ для демократичної участі.

Наукова доктрина трактує електронну демократію як комплекс цифрових механізмів, що забезпечують участь громадян у процесах публічного управління та реалізації принципів народовладдя⁸. Вона охоплює різні рівні взаємодії: від місцевого самоврядування до національного законодавчого процесу. Водночас окремі дослідники підкреслюють, що електронна демократія не може розглядатися як лише технологічний інструмент, адже її успіх залежить від нормативного забезпечення, цифрової грамотності громадян, відкритості інформації та рівня довіри до органів влади⁹.

Електронну демократію можна розглядати у двох аспектах. У широкому значенні вона охоплює всі форми цифрової участі громадян у політичному житті: обговорення законопроектів, участь у референдумах, громадських слуханнях, ініціативах та електронних петиціях. У вузькому значенні – використання ІКТ для реалізації конституційних прав і свобод, забезпечення відкритого доступу до інформації та контролю за діяльністю органів влади.

До основних ознак електронної демократії належать:

³ Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

⁴ Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

⁵ Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁶ Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

⁷ Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021 № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>

⁸ Селіванов А. О. Електронна демократія як механізм реалізації народовладдя в Україні. *Право України*. 2019. № 4. С. 112–118.

⁹ Карпенко О. В. Електронне урядування та електронна демократія: співвідношення понять // Державне управління: теорія та практика. 2020. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/>

1. Інституційна похідність – ґрунтується на загальних принципах демократії.

2. Комплексність та багаторівневність – охоплює всі рівні державного управління: місцевий, регіональний та національний.

3. Інтегративність – поєднує різні форми цифрової участі: електронні голосування, петиції, консультації та референдуми.

4. Технологічна зумовленість – реалізується через ІКТ, цифрові платформи та системи електронного управління.

Електронна демократія тісно взаємопов'язана з електронним урядуванням, яке виступає її організаційною основою. Електронне урядування спрямоване на забезпечення відкритості, прозорості та доступності державних послуг через цифрові сервіси, зокрема платформу «Дія», системи електронних петицій, громадський бюджет та електронні консультації з громадськістю. Ці механізми дозволяють підвищити рівень підзвітності органів влади та створюють умови для безпосередньої участі громадян у формуванні управлінських рішень¹⁰.

Структурні елементи електронної демократії в Україні включають:

- електронні петиції та електронні консультації з громадськістю;
- електронне законотворення та електронний парламент;
- електронні референдуми та електронне голосування;
- електронне правосуддя;
- електронні громадські ініціативи.

Упровадження електронної демократії сприяє:

- модернізації системи державного управління;
- підвищенню прозорості діяльності органів влади;
- активізації громадянського суспільства;
- створенню умов для безпосередньої участі громадян у прийнятті рішень.

Висновок. Таким чином, електронна демократія в Україні перебуває на стадії становлення, а її подальший розвиток потребує законодавчого закріплення поняття, систематизації елементів, підвищення цифрової грамотності громадян та забезпечення балансу між технологічними можливостями та гарантіями прав людини.

¹⁰ Центр політико-правових реформ. Електронна демократія в Україні: стан та перспективи розвитку. 2021. URL: <https://uplan.org.ua/elektronna-demokratiia-v-ukraini-cuchasnyi-stan-ta-perspektyvy-rozvytku/>